

BIOGRAFIJA I ZNANSTVENI CURRICULUM DR. MARIJANA JERKA FUČAKA

1. Osobni podaci i školovanje

Marijan J. Fučak rođen je u Rijeci 23. studenoga 1932. U franjevački je red stupio 18. srpnja 1950, u red prezbitera primljen je 6. srpnja 1958. Prvih šest razreda gimnazije svršio je u Realnoj gimnaziji u Rijeci, a posljednja dva u Interdijecezanskoj vjerskoj srednjoj školi u Zagrebu, gdje je i maturirao 22. lipnja 1952. Nakon odsluženog vojnog roka (1952–1954) teološki je studij započeo na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu (5 semestara), nastavio na Teološkom studiju rimske franjevačke provincije u Frascati (Rim) i dovršio licencijatom iz teologije na Papinskom sveučilištu Gregorijana 22. lipnja 1960. Od 1960. do 1962. bio je redovnim studentom Papinskog biblijskog instituta u Rimu, na kojemu je postigao i licencijat biblijskih znanosti. Doktorat iz teologije, s biblijskom specijalizacijom, položio je na biblijskoj sekciji Papinskoga sveučilišta Antonianum u Jeruzalemu 18. prosinca 1963. s tezom *Mandatum propheticum Jesu a Patre datum (Jo 12,49)*, koja je djelomično objavljena u Rimu 1965.

2. Didaktičko-znanstvena djelatnost

Na Filozofsko-teološkom učilištu Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda (Zagreb) predavao je u Samoboru i na Trsatu od 1964. do 1977. g. različite predmete, naročito biblijske: hebrejski i grčki jezik, Opći uvod u Sv. pismo, egzegezu Psalama, biblijsku arheologiju te uvod i egzegezu Evanđelja.

Na Visokoj bogoslovnoj školi u Rijeci predavao je (1965–1966) Opći uvod u Sv. pismo.

Asistentom na KBF-u imenovan je 13. travnja 1970, habilitirao se 1972. zapaženom studijom *Šest stoljeća hrvatskoga lektionara u sklopu jedanaest stoljeća hrvatskoga glagoljaštva* (usp. Bibliografija I, 2), privatnim je docentom postao 28. siječnja 1972, a sveučilišnim 4. studenoga 1972. 22. svibnja 1976. Vijeće KBF-a izabralo ga je za izvanrednog profesora, a 28. travnja 1990. za pročelnika Katedre Sv. pisma Novoga zavjeta.

Na KBF-u predaje Uvod i egzegezu Evanđelja od 1969. i Novozavjetnu biblijsku teologiju od 1976.

Osim predavanja na KBF-u, prof. Fučak je na Odjelu za kršćanski svjetonazor Filozofsko-teološkog instituta D.I. u Zagrebu predavao teologiju sinoptika, Poslanicu Rimljanima i Ivanovo Evanđelje (tri godine).

Na Katehetskom institutu KBF-a predavao je Novozavjetnu biblijsku teologiju od 1978, a povremeno i Osnove biblijske znanosti te Izabrana pitanja NZ-a.

Na Institutu za kršćansku duhovnost KBF-a predavao je od 1987. Duhovnu poruku Evanđelja.

Na Studium Biblicum Franciscanum u Jeruzalemu predavao je ak. g. 1976–77. u zimskom semestru egzegezu Iv 3.

Na Institutu za teološku kulturu laika KBF-a počinje predavati od 1968, najprije Novi zavjet i Opći uvod u Sv. pismo, a od 1976. i Novozavjetnu biblijsku teologiju. Od 1978. bio je predstojnikom ITKL-a i voditeljem Dopisne teologije.

U sklopu *Dopisne teologije* držao je i organizirao mnogo studijskih tjedana, vikenda i dana u različitim mjestima (Zagreb, Samobor, Odra, Sveta Gora, Bugojno, Mostar, Bijelo Polje itd.), a u svezi s permanentnim obrazovanjem klera i laika imao je niz predavanja i tribina. Osobito je mnogo vremena uložio u Dopisnu teologiju, kroz koju je prošlo nekoliko tisuća zainteresiranih, a isto tako i gotovo popeterostručeni broj studenata ITKL-a. Dvadesetak je godina redovito držao biblijski sat, najprije sa studentima na Kaptolu, a potom sa župljanima u Sigetu (Novi Zagreb), gdje je bio i sveaktivnim pastoralnim djelatnikom od 1980.

Na ITKL-u je od 1985. uveo izvanredni studij s 35 do 65 studenata po semestru, a o dvadesetoj obljetnici ITKL-a organizirao je i studijski dan o prošlosti i budućnosti Instituta. Njegova je zasluga i izrada novoga Statuta ITKL-a, koji je odobren 1981.

Dr. Fućak se iskazao i kao *vrstan biblijski prevoditelj*. Bio je urednik *Zagrebačke Biblije* (1. izd. 1968) zajedno s Josipom Tabakom. Ponajprije, on je izradio i tijekom rada na Bibliji proveo novu transliteraciju i transkripciju biblijskih imena u skladu s hrvatskim pravopisom i suvremenim trendom biblijskih prijevoda. To je pretpostavljalo prouku oko 7000 biblijskih vlastitih imena. U tome je vodio pomnu brigu i o našoj dosadašnjoj prevoditeljskoj tradiciji, ali i o nužnim inovacijama. Zajedno s dr. Bonaventurom Dudom, paritetnim suautorstvom, proveo je posljednju biblijsko-teološku redakciju cijeloga rukopisa za tisk. Pri tom je, osobito terminološki, ujednačio cijeli prijevod, odnosno jezične dorade različitih suradnika, u najtješnjoj suradnji s lektorom Josipom Tabakom.

Na to se nadovezuje i prijevod *Novoga zavjeta* (zajedno s B. Dudom), najprije za potrebe liturgijskoga lekcionara, ali je kasnije nadopunjen objavljen zasebno (1. izd. 1972; do 1992. tiskan je u 13. izdanja; 9. je revidirano). Prijevod je tiskan i u različitim formatima te za različite potrebne; svakako valja napomenuti posebno tzv. izdanje za prognanike 1992, u kojemu su osim Kršćanske sadašnjosti kao suizdavači sudjelovali i »United Bible Societies« i »Katholische Bibelfoederation« (Stuttgart).

U tom prijevodu NZ-a osobite su zasluge dr. Fućaka:

- a) što je s velikim marom i upornošću, njemu svojstvenima, nastojao da prijevod bude što vjerniji grčkom izvorniku;
- b) u priljublivanju grčkoga izričaja hrvatskome nastojao je biti krajnje discipliniran i »čedan«;
- c) posebice je pazio da se upotrijebi što bolja biblijsko-teološka terminologija, pazeći na objedinjenost prijevoda;
- d) cijelo je vrijeme produbljavao tradiciju hrvatskog biblijskog prevoditeljstva, obožujući je prinosima i dostignućima suvremene biblijske znanosti;
- e) u hrvatskom je prijevodu sinoptika uspio odraziti njihovu »constans concordiam discors«¹;

¹ To se moglo nedavno i činjenično utvrditi, kada smo u biblijskom seminaru na KBF-u na temelju Fućakova prijevoda sinoptikâ pokušali prirediti sinopsu Markova Evanđelja (objavljeno u *Svesci – Communio* XXXVII, 1993, br. 1–4), jer je u vrlo malo slučajeva trebalo objediniti terminološku izričajnost (op. Z. I. Herman).

f) što je citate Staroga zavjeta u Novom, koliko je to bilo potrebno, ujednačio sa Zagrebačkom Biblijom, ali čuvajući pritom osobitosti Novoga zavjeta.

Na cijeli taj prevoditeljsko-redakcijski rad na Zagrebačkoj Bibliji i na Novome zavjetu, nastavlja se i cjelokupan *Hrvatski leksionar*: Nedjeljni ABC, Svagdanji, Svetački, Prigodni, Obredni itd. (usp. Bibliografija V, 2). I Novi zavjet i Leksionar radilo se po nalogu Biskupske konferencije Jugoslavije. Priprava Hrvatskoga leksionara nije bila stvar puke tehnike, a i čisto tehnički posao dr. Fućak je, radi brzine kojom je trebalo raditi, obavio sam zajedno s B. Dudom. Tražila se i stručnost i preciznost u cijelom poslu preuskladjivanja svetih tekstova u novi sklop.

I najnoviji monumentalni *Hrvatski evanđelistar* u izdanju KS (Zagreb 1989) plod je vrsnog redaktorskog posla dr. Fućaka. Isto vrijedi i za *Ekumenski prijevod Biblije. Novi zavjet* (Zagreb KS 1993; komentar je prevelo više prevoditelja, a Fućak ga je biblijski i teološki redigirao i pripremio za tisak) te za hrvatski prijevod komentara *Bible de Jerusalem* (još u tisku kod KS; za Stari zavjet Fućak je preveo komentar Psalama i Mudrosnih knjiga, a za Novi zavjet bio je redaktor svega teksta), oba izdanja koja, nažalost, nije uspio dočekati.

U znanstvenom radu dr. Fućaka posebnu pozornost zaslužuje njegova habilitacijska studija *Šest stoljeća hrvatskoga leksionara u sklopu jedanaest stoljeća hrvatskoga glagoljaštva* (Analecta Croatica Christiana 8; Zagreb KS 1975). Ona predstavlja prvu cjelovitu prouku tako specifičnog aspekta naše crkvene i narodne samostojnosti, što je u isto vrijeme jedinstvena pojava u cijeloj Zapadnoj Crkvi. Ta drevna povlastica koju Crkvi u Hrvata podijeliše rimski pape, nadovezujući se na Ivana VIII. i Svetu braću, da se kod svečanih misa smije čitati biblijsku poruku na narodnom jeziku, istodobno svjedoči o mudroj pastoralnoj intuiciji hrvatskih biskupa i svećenstva, kao i o providencijalnoj pronicljivosti i darežljivosti rimskih biskupa, papa. U različitim područjima hrvatskoga jezika, postoje različiti prijevodi i izdanja hrvatskih leksionara, njih oko 120. Prvi cjeloviti tiskani leksionar Bernardina Splicićanina, objavljen u Mlecima 1495, uskoro će proslaviti svoju 500. obljetnicu. Tako se u Hrvatskoj odnjegovala klica narodnoga jezika u liturgiji, što će istom na II. vatikanskom koncilu postati pravom cijele Zapadne Crkve. Sve se to nameće kao neodoljiv zaključak te voluminozne studije dr. Fućaka, koja fenomen hrvatskih leksionara promatra pod najrazličitijim kutovima povijesti, narodnog identiteta, jezikoslovlja, biblijske teologije itd. (o svemu usp. posebni osvrt u ovom zborniku iz pera V. Frkina).

Znanstveni članci dr. Fućaka, poglavito objelodanjivani u *Bogoslovskoj smotri*, predstavljaju vrijednu zatvorenu cjelinu (koju bi valjalo zasebno tiskati) sa stajališta biblijsko-teološkog općenito, a osobito sa stajališta biblijsko-terminološkog.

Od početka rada na *Zagrebačkoj Bibliji* god. 1967–1968. on živo proučava pitanje naše naslijeđene biblijsko-teološke terminologije kao i ostale biblijsko-prevoditeljske probleme, jezične, stilističke i druge. Pomno važe sve naše jezično naslijeđeno blago, ali traži i nove, jedrije i točnije izraze koje zahtijeva ili savjetuje suvremena biblijska znanost.

Za *Zagrebačku Bibliju* bio je važan članak dr. Fućaka *Zavjet ili Savez* (BS 38, 1968, 375–379), nakon čega je *Savez* »pacifice« ušao u novi prijevod Biblije. Na to se nadovezuje opširniji, teološki obrazložen članak *Sklapam Savez s vama: Svesci KS 13* (1969) 39–47. U istom su suzvučju odvagivanja biblijsko-teološke problematike: *Uvodni hvalospjev Poslanice Efežanima: Svesci KS 15* (1969) 67–69 kao i *Kristoloski himan Fil 2, 6–11: BS 40* (1970) 39–47.

U pravcu Fućakove cjelovite studije o hrvatskim leksionarima stoje posebice dva članka: *Prosudbe Vlašičeva leksionara: BS 42* (1972) 235–250 te *Oko Žuvičeva Evanđelistara: BS 42* (1972) 434–445. Tomu pridolazi noviji članak *Lanosovičev leksionar*, koji je izišao u *Zborniku radova o Marijanu Lanosoviću* (JAZU, Osijek 1985, 137–142). U tim studijama Fućaku nije

toliko do povijesnih podataka koliko do očitovanja što naši povijesni lekcionari savjetuju za sadašnji čas Biblije u Crkvi u Hrvata.

U novije se vrijeme dr. Fućak pojavljivao nizom članaka koji su, moglo bi se reći, autokritični u specifičnom smislu: temelje se na vlastitom iskustvu prevođenja Biblije, osobito Novoga zavjeta, te iznose sve moguće dileme i opredjeljenja Duda-Fučakova *Novoga zavjeta* (Zagreb 1973. 1. izd.). Ti su članci ujedno i *perspektivni* jer – uvažavajući svu kritiku koja se u međuvremenu pojavila i na Bibliju i na Duda-Fučakov prijevod NZ-a – budućim prevoditeljima uvelike olakšavaju posao.

Tim različitim, i teološkim i filološkim, problemima biblijskog prevoditeljstva Fućak se bavi u slijedeća tri članka:

a) *Neki problemi i načela prevođenja Novoga zavjeta*: BS 55 (1985) 71–90 gdje naglašava općenito suodnos prijevoda i izvornika, svraća pozornost na to da se nejasnoće i višeznačnost izvornika odraze i u prijevodu, no upozorava i na neprevedive riječi i izričaje;

b) Na to se nastavlja članak *Neki stilistički problemi prijevoda Novoga zavjeta* u zborniku u čast Josipa Horaka, *Blizu ti je Riječ* (Zagreb 1988, 29–58) u kojemu pojašnjava kako predvoditi sinonime, idiome, igre riječi, kovanice i složenice te stilske osobine;

c) Članak *Imperfekti i aoristi u hrvatskim biblijskim prijevodima* izišao je u zborniku *U službi Riječi* u čast Franje Careva (Makarska 1991, 55–68). To je također originalan prinos hrvatskom biblijskom prevoditeljstvu, jer se pitanje imperfekta i aorista stalno povlači u prevodilačkoj raboti, a to nije tek gramatički problem nego zasijeca i u teološku snagu biblijskoga izričaja.

U istom krugu Fućakova specifičnog interesa su i drugi članci, osobito: *Spasenje čovjeka u Novom zavjetu s osobitim obzirom na nauk sv. Pavla*: BS 52 (1982) 495–512, gdje odvaguje, filološki i teološki, snagu riječi »spasenje – soteria«, uvijek u živu odnosu na mogućnosti hrvatskoga izričaja. Tim se bavi i drugi članak: *Soteriološka mjesta Novoga zavjeta u hrvatskim prijevodima Biblije* u ekumenskom zborniku *Isus Krist jedini Spasitelj čovjeka* (Zagreb 1984, 50–57).

Tim se svojim studijama dr. Fućak uvrstio među dosada najplodnije proučavatelje naše hrvatske, općenito teološke, a osobito biblijsko-teološke problematike. U tome je on, smije se bez pretjerivanja reći, izvršio pionirski posao.

Fučak je sudjelovao, makar i nije izrijekom spomenut u biblijsko-teološkoj redakciji više voluminoznih tekstova, te je često pridonio da su ti tekstovi bili na višoj prevoditeljskoj i teološkoj razini.

Iz svestrane Fućakove prevoditeljske djelatnosti valja svakako izdvojiti njegov prijevod knjige više autora *Praktični rad s Biblijom* (Zagreb KS 1975. i sada u drugom izdanju 1991, 243 str.). Tom je prijevodu dodao prekorisnu pomno izrađenu *Hrvatsku biblijsku bibliografiju* (str. 190–243).

Svoju didaktičku djelatnost Fućak je uspio oplemeniti i mnogim vrsnim *skriptama* za svoje studente na različitim učilištima (usp. Bibliografija III). Mnoge stvari nije uspio doraditi »ultima manu«, ali je svim tim opusom u mnogočemu obogatio tako oskudnu hrvatsku bogoslovnu literaturu. Najbliži su znanstvenoj zrelosti njegova novozavjetna biblijska teologija *Događaj Isus Krist* kao i *Evandjelje Isusova djetinjstva – Tumačenje i aktualizacija*. Pred kraj života, u proljeće 1992, uspio je doraditi još i izvrstan priručnik *Nastanak i bogoduhost Biblije* (96 str.). U sva tri djela Fućak komasira vrlo bogat materijal, egzegetski i teološki. To uglavnom vrijedi i za ostale studentske priručnike u kojima je dr. Fućak izrazio svestranost svoje didaktičke i

znanstvene osobitosti, ali i pastoralne odgovornosti prema budućim djelatnicima među Božjim narodom.

Sasvim osobitu djelatnost dr. Fućaka predstavlja njegov mnogostruki angažman na *Institutu za teološku kulturu laika KBF-a*, gdje je predavao od osnutka Instituta (1968. g.), a predstojnikom mu je bio od 1978/79. do preminuća.

Što pak taj Institut, barem perspektivno, znači za pokoncilsku obnovu Crkve u Hrvata, nije potrebno spominjati. Dosta je reći da su se s ugledom na nj nastojali i razvijali se slični Instituti pri drugim našim bogoslovnim učilištima u Zagrebu, Splitu, Đakovu, Rijeci itd.

Dr. Fućak se istaknuo u cjelokupnom radu ITKL-a: brinuo se da bude dovoljno valjanih predavača, da se nastava odvija što pravilnije i povoljnije u vrlo nepogodnim uvjetima, a osobito se uspješno brinuo za materijalno osiguranje cjelokupnog rada Instituta. I zato je, barem s te strane, ITKL predstavljao u prijašnjim okolnostima najmanje opterećenje našega Fakulteta.

U sklopu toga svog angažmana, dr. Fućak se zalagao i za opći pomak u nazočnosti laika u našoj Crkvi. Vrijedno je spomenuti njegov članak *Službe laika u Crkvi* na ekumenskom simpoziju u Stični 1986, tiskan u zborniku toga simpozija *Skrivnost Crkve in službe v Cerкви*, Ljubljana 1986, 84–97.

U pripravi za rimsku Sinodu biskupa o laicima (1987) naša je Biskupska konferencija o svom proljetnom zasjedanju organizirala studijski dan 29. travnja 1987. Dr. Fućak je bio pozvan da održi predavanje, utemeljeno na anketi provedenoj u 20-ak ustanova, *Naše institucije za izobrazbu i formaciju laika*, poslije objelodanjeno u Kani 1987. br. 9, str. 6–7 i br. 10, str. 20–21.

Dr. Fućak je u nas pokrenuo i s velikim uspjehom vodio *Dopisnu teologiju*, o kojoj ima podosta govora u ovome zborniku (usp. Bibliografiju), koja djeluje od jeseni 1978/79. te je od početka prislonjena na ITKL, gdje joj je i danas sjedište, makar još uvijek traži novog nadahnutelja i prosljeditelja. U sklopu toga pionirskog pothvata na našim prostorima dr. Fućak je posjetio više sličnih europskih centara, s njima utanačio dogovore i ugovore o prevođenju, odnosno adaptaciji njihovih materijala, sa slobodnim izborom i sustavom koji će odmjeriti sam Fućak. Pronašao je i benefaktora za početak. Okupio je 70-ak suradnika, profesora teologije, praktičnih pastoralista, književnih stručnjaka, prevoditelja, lektora itd. Tako je uspio ostvariti tri velika ciklusa tečajeva koji su poblize naznačeni u Bibliografiji VII. U svakom slučaju Dopisna je teologija Fućakova inicijativa, njegova koncepcija, njegov odabir. Neke je jedinice i sam napisao (osobito 4 skripta). Nadasve je vodio posao oko »nostrifikacije« i adaptacije svih pisama, te je osigurao i ekonomsku osnovicu za sva izdanja. Dosada je Dopisnu teologiju upisalo, a dobrim dijelom završilo, više tisuća studenata najrazličitijih profila. Fućakova je zasluga što je sav taj pothvat duboko i svestrano biblijski opečaćen, te uvelike pridonosi da cijeli Božji narod »postane prorokom«, napajajući se na izvorima kršćanske nauka i života.

Od lipnja 1989. dr. Fućak je i predsjednik *Instituta za biblijski pastoral KBF-a*, nakon izbora i potvrde Vijeća, a 27. srpnja 1989. uslijedilo je i imenovanje od Velikog Kancelara. Otada je poduzeo nekoliko važnih inicijativa za živu biblijsku pokoncilsku obnovu u nas. Prije svega organiziran je u uskršnom tjednu, 17. travnja 1990, drugi Hrvatsko-slovenski biblijski kolokvij u Zagrebu, gdje je kao pozvani gost referirao o stanju proučavanja Ivanova Evanđelja poznati svjetski bibličar X. Leon-Dufour. Na tom je skupu također pokrenuta inicijativa da se naši (i slovenski) biskupi zamole za uvođenje *Biblijske nedjelje*. Naši su biskupi na to odgovorili na proljetnom zasjedanju krajem travnja 1990. svojim zaključkom o *Biblijskoj korizmi* 1991. U tom je kontekstu dr. Fućak sa svojim suradnicima organizirao biblijske tribine i izložbe diljem domovine, među kojima su bile osobito medijski zapažene one u Sveučilišnoj biblioteci u Zagrebu, u franjevačkom samostanu u Samoboru i u dominikanskom u Dubrovniku.

Institut za biblijski pastoral također je pokrenuo inicijativu, koju je prihvatilo Vijeće KBF-a, da XXXI. teološko-pastoralni tjedan bude posvećen Bibliji, prigodom 25. obljetnice koncilske dogmatske konstitucije o božanskoj objavi *Dei Verbum*. Tjedan je održan krajem siječnja 1991. s temom *Biblija danas*, na kojemu je dr. Fućak sudjelovao s više kompetentnih intervenata (usp. *BS* 51, 1991, br. 3–4).

Dr. Fućak se založio i za druge biblijske inicijative. Zamolio je, na primjer, naše biskupe i metropolite da se u svim metropolijama, odnosno biskupijama, uvedu animatori biblijskog apostolata, za koje je on održao poseban seminar u Samoboru (od 28. studenoga do 2. prosinca 1990), a sličan i za časne sestre u Kloštru Ivaniću (11–14. veljače 1991). Svakako je za spomenuti da je, na njegov prijedlog i uz podršku članova Instituta za biblijski pastoral, za promotora i »zaštitnika« biblijskih napora od Hrvatske biskupske konferencije imenovan mons. dr. Želimir Puljić, dubrovački biskup, koji je uza sve ratne tegobe našao vremena da svojim izvrsnim prilogom počasti dr. Fućaka.

Uz ostale svoje striktno biblijske zaduženosti i pothvate, dr. Fućak je bio traženi voditelj duhovnih vježba, sudjelovao je u mnogim tribinama, rekolekcijama, studijskim i duhovnim sastancima svećenika, redovnica i redovnika te kršćanskih laika.

Bonaventura Duda – Zvonimir Izidor Herman